

Вікторыя Голубева

Мінск

**Нестандартная прыслоўная сінтагматыка
як кампанент ідыястылю аўтара
(на матэрыяле беларускіх і рускіх паэтычных тэкстаў)**

Ключавыя словы: прыслоўе, нестандартная (неўзуальная) сінтагматыка, паэтычны тэкст, ідыястыль, метафара

Фарміраванне ўнікальнага індывідуальна-аўтарскага слоўніка і асобых правілаў спалучэння знакаў сведчыць пра «адзінства і веліч творчай асобы» [Жолковский (б), online]. Паўтаральнасць у тэкстах аўтара пэўных лексем і сінтагматычных счাপленняў, іх сінанімічная і тэматычная блізкасць зусім не з'яўляюцца паказчыкамі ўшчэрбнасці твораў. Наадварот, такая сістэматычнасць дазваляе меркаваць пра канцэптуальную цэласнасць творчасці мастака, а вывучэнне дадзеных заканамернасцей дае магчымасць у поўнай меры спасцігнуць атмасферу мастацкага свету пісьменніка/паэта.

Паколькі выклікаюць цікавасць рэцыпіента і затрымліваюць яго ўвагу перш за ўсё анамальныя з'явы [Арутюнова 1987], уласна аўтарскі падыход да вербальнай арганізацыі тэксту непасрэдна маркіруюць нестандартныя лексічныя спалучэнні, якія адсутнічаюць у ўзусе і ствараюцца самой моўнай асобай. У іх адметнасць пісьма і спецыфіка светабачання творцы прадстаўлены ў згушчанай форме, таму ў рамках мастацкага цэлага яны нясуць асаблівую семантычную і стылеўтаральную нагрузку.

Неўзуальныя сінтаксічныя адзінкі, якія арганічна спалучаюць сэнсавую насычанасць з нетрывіяльным кампрэсіўным спосабам афармлення думкі, часта становяцца канструктыўнымі кампанентамі паэтычных тэкстаў з іх устаноўкай на суб'ектыўнасць, экспрэсіўнасць і нярэдка эксперыментальнасць [Казарин 2001, 14].

Апошняя якасць паэзіі найбольш яркава выявілася падчас росквіту авангардысцкіх плыняў мастацтва. Першая з іх у рускай і беларускай літаратурах прыпала на 10–20-я гг., а неоавангардызм заявіў пра сябе ўжо ў другой палове 50-х–60-я гг. XX стагоддзя, калі на хвалі «хрушчоўскай адлігі» ўзнікла паэзія «шасцідзясятнікаў». Нягледзячы на адрозненні прадстаўнікоў гэтых літаратурных перыядаў, іх творчасць аб'ядналі падкрэслена навізна і вытанчанасць формы, засяроджанасць на ўнутраным свеце чалавека, адмаўленне безаблічнасці і ўзбагачэнне «Я» паэта [Рагойша 2004, 53; Астраух 2001, 16].

Вывучэнне тоеснага і адметнага пры супастаўленні паэтаў розначасовых культурных пластоў прыцягвае многіх даследчыкаў. Не меншую цікавасць выклікае і разгляд літаратурных сувязей, якія пралягаюць па тэмпаральнай восі і, больш таго, ускладняюцца нацыянальна-культурнай спецыфікай кожнай з параўноўваемых мастацкіх сістэм.

Б. Пастарнак і Р. Барадулін – яркія фігуры рускай і беларускай паэзіі XX стагоддзя. Кожны з іх па-свойму праламіў у мастацкім слове зменлівыя павевы эпохі, імкнучыся ісці ў крок з часам і нават у чымсьці апырэдзіць яго. Аднак абодва паэты стваралі мастацтва, якое павінна было стаць «крайноўсю эпохі, а не ее равнодействующей» (Б. Пастарнак) (цыт. па: [Жолковский (б), online]). Ззнаўшы пэўны авангардысцкі ўплыў, у цэлым яны значна пашырылі сваю мастацкую лабараторыю і ўвасобілі ў сваёй паэтыцы «примирение крайностей» [Жолковский (а), online] розных літаратурных напрамкаў.

Мэта нашага артыкула – выявіць нестандартныя адвербіяльныя спалучэнні і іх стылеўтваральны патэнцыял у лірыцы Б. Пастарнака і Р. Барадуліна, устанавіць сходныя і спецыфічныя рысы ідыястыліяў паэтаў на ўзроўні неўзуальнай сінтагматыкі прыслоўяў.

Даследчыкі неаднакратна звярталіся да вывучэння аказіянальных моўных сродкаў Б. Пастарнака (А.К. Жалкоўскі, М.Л. Гаспараў, Ю.М. Лотман, Л.В. Кнорына, М.І. Шапір і інш.) і Р. Барадуліна (А.Э. Астраух, У.В. Гніламедаў, А.А. Лойка, А.І. Бельскі, В.Л. Бечык і інш.). Выбар нестандартных прыслоўных спалучэнняў у якасці аб'екта нашага даследавання не выпадковы: ён абумоўлены схільнасцю прыслоўяў праяўляць семантычную гнуткасць і рознаветарнасць у кантэксце, у выніку чаго адбываецца пашырэнне ўзуальнай сінтагматыкі лексем.

Праведены намі аналіз дазваляе сцвярджаць наступнае:

– па-першае, абодва аўтары даволі часта выкарыстоўваюць прыслоўі для стварэння нестандартных лексічных спалучэнняў;

– па-другое, індывідуальна-аўтарскія канструкцыі паэтаў могуць адрознівацца па характары сінтагматычнага парушэння (адносна ўзуса), але ў большасці выпадкаў нестандартнасць прыслоўнай сінтагматыкі і Б. Пастарнака, і Р. Барадуліна абумоўлена **лексіка-семантычнымі і сінтаксічнымі прычынамі**;

– па-трэцяе, у кожнага з аўтараў вызначаецца схільнасць да выкарыстання **прыслоўяў розных марфалагічных тыпаў**, і гэта заканамерна адбываецца на характары нестандартнай сінтагматыкі і – шырэй – на манеры мастацкага пісьма;

– па-чацвёртае, створаныя паэтамі прыслоўныя канструкцыі валодаюць **эстэтычнай значнасцю**, экспліцыруюць ключавыя аўтарскія тэмы, матывы і вобразы, якія, нягледзячы на адрозненні ў тэкстах Б. Пастарнака і Р. Барадуліна, маюць шматлікія пераклічкі.

1. Як правіла, **лексіка-семантычныя зрухі** ў кампанентах нестандартных спалучэнняў звязаны з працэсамі **метафарызацыі** паэтычнага тэксту. Метафара – адно з ключавых паняццяў для вызначэння сутнасці мастацкіх сістэм абодвух аўтараў. Так, у дачыненні да лірыкі Б. Пастарнака А.В. Барыкін сцвярджае, што «метафара перерастае функцыю тропа і заявляе о себе как об основополагающей художественной категории, одновременно представляя собой... идейный уровень существования поэтического мира, принцип его строения, моделирования, а также – конкретный результат...» [Барыкин, online]. «Каралём метафары» і «непераўздызеным майстрам метафарычнага стылю» [Астраух 2001, 3] па праву лічыцца і Р. Барадулін, наватарства якога «праяўляецца ў стварэнні неардыннарных узораў метафарычна-вобразнага паэтычнага мыслення» [Астраух 2001, 96].

1.1. Пры пабудове метафарычных прыслоўных спалучэнняў паэты выкарыстоўваюць ад’ектыўныя лексемы, семантычная структура якіх змяняецца адносна ўзуальных адзінак: адбываецца перагрупіроўка, актуалізацыя/нейтралізацыя сем, трансфармацыя прадметна-прасторавых сэнсавых доляў у вобразна-асацыятыўныя або іх кантамінацыя і інш. У выніку ўзнікаюць нестандартныя канструкцыі, якія выступаюць крыніцай вобразнасці паэтычнага тэксту, сродкам мадэліравання канцэптальнай сістэмы аўтараў.

Сэнсавым ядром лірыкі **Б. Пастарнака** выступае ахопленасць характэрам і адзінствам свету [Жолковский (а), online]: паэт свядома парушае апазіцыі «чалавек – прырода», «жывое – нежывое», «матэрыяльнае – нематэрыяльнае»... Не выпадкова частотнымі ў аўтара

з'яўляюцца метафарычныя канструкцыі, якія фіксуюць перанос значэнняў па падабенству наступных сфер:

– **чалавек – прырода, адрэзкі часу**: *Безутешна струцятся ручьі; Застенчывей плошкі мерцала звезда; Разгневанно цветут каштаны; Повсюду рети́во рос орешник; День сгорел скоропостижно; Остаток дней, остаток вьюг... / (...) / Бушует, прядает вокруг, / Видать – не наигрались насыто...;*

– **чалавек, жывыя істоты – нежывыя прадметы, артэ-факты**: *Колченого хромал телеграф...; Костлявой мельницы крестец, / Как крепость, выситя ворчливо...; И улица запанибрата / С оконницей подслеповатой...;*

– **жывыя істоты – прыродныя з'явы і абстрактныя існасці**: *Рысью разбегались листья; Ночь текла трусцой...¹*

Р. Барадулін, як і Б. Пастарнак, з дапамогай нестандартных адвербіяльных канструкцый персаніфікуе прыроду, «абагаўляе» яе, надзяляе прыродныя з'явы багатым «унутраным светам», выкарыстоўваючы пры гэтым азначальныя прыслоўі са значэннямі якасці, уласцівасці і эмацыянальнага стану чалавека: *Заход заламаў аблачынкі брыльк, / Замроена промні лятуць у вулі; Цякла смала, / Цякла / У набіркі нявінна; Вознішча ў музе даходзіць дымліва, / Золь сарамліва праймае; На досвітку ўсё прамяніцца, / Пад вечар цьмяніцца скепліва; Уладна пахне крапіва / І забыцём, і жалем; Змрок спагадліва цені выпроствае; Цішыня за ўсім насцярожана сочыць; Пасам маланкі лясне, / Забурчыць раззлавана гром...²*

Але ў жывапіснай метафарычнасці, якая аб'ядноўвае аўтараў, працяляюцца і пэўныя сэнсавыя адценні беларускага і рускага паэтаў.

У Б. Пастарнака пейзаж цесна суіснуе з урбаністычнымі замалёўкамі, вобразы прыроды нярэдка аранічна ўпісаны ў сцэны гарадскога жыцця³: *Смотрят хму́ро по случаю / Своего недосыпа / Вековые, пахучие, / Неотцветшие липы (Лето в городе); Пропотев листвой / От взятых только что препятствий, / На побеждённой мостовой / Устало тополя толмятся. Або: Париж в златых тельцах, в дельцах, / В дождях, как миценье, дол-*

¹ Тут і далей цыт. па: Пастернак [1989].

² Тут і далей цыт. па: Барадулін [1996–1999].

³ Урбанізм Б. Пастарнака не ў малой ступені абумоўлены ўплывам на яго раннюю творчасць футурызму, а таксама традыцыі А. Блока [Жолковский (в), online].

гожданых. / По улицам летит пыльца. / **Разгневанно цветут каштаны.** І нават у саміх спалучэннях *смотрыт хмура, устало толпяцца, разгневанно цветут ці рысью разбегалісь*, узятых па-за кантэкстам, адкрыта прасочваецца ўспрыняцце свету гаражанінам, які ў прыродзе бачыць аналогію шумнага, імклівага і клопотнага жыцця горада.

Адметнай рысай сінтагматыкі Б. Пастарнака ў цэлым з'яўляецца ўжыванне ў якасці кампанентаў нестандартных спалучэнняў прыслоўяў з агульнай колькаснай семай 'інтэнсіўна, максімальна, вельмі'. Сярод іх лексемы, якія перадаюць: а) напружаны эмацыянальны стан (*безутешно струяцца, разгневанно цветут*) або пэўныя фізічныя дэвіяцыі суб'екта (*колченого хромал*); б) гранічныя прыкметы (*не наігралісь насыто*); в) дынамізм дзеяння, хуткасць яго працякання (*рысью разбегалісь, сгорел скоропостижно*) і інш. У выніку пераважная большасць неўзуальных прыслоўных канструкцый паэта фіксуе гранічную рухомасць яго мастацкага свету, у якім «всё приведено во взаимодействие, драматично, взволнованно и перетасовано»; гэта прастора, дзе «счастье... заключено в максимальной динамике, интенсивности, скорости, сдвиге... в пересечении или игнорировании всех границ» [Седакова, online].

Іншым у лютэрку нестандартных прыслоўных спалучэнняў паўстае свет адухоўленай прыроды Р. Барадуліна. Беларускі паэт у поўнай меры ўвабраў лірычную танальнасць «шасцідзсятнікаў», якая заключалася ў «паэтызацыі роднага краю, бацькоўскага кутка, увогуле народна-стыхійнага» [Астраух 2001, 17]. Таму індывідуальна-аўтарскія спалучэнні Р. Барадуліна, які называе сябе *сынам зямлі, нашчадкамі хлебарабаў*, перадаюць у якасці дамінантных пяшчотныя, прачулыя і эмацыянальна-спакойныя таны ва ўспрыняцці прыроды (*замроена лятуць, цякла нявінна, сарамліва праймае, спагадліва выпроставае...*).

У некаторых выпадках неўзуальная сінтагматыка прыслоўяў у творах Р. Барадуліна акумуляіруе і народна-міфалагічныя вытокі аўтарскай натурфіласофіі, паводле якой прыродны свет поўніцца патаемным, прыхаваным, не да канца пазнавым жыццём (*цішыня насцярожана сочыць, забурчыць раззлавана гром...*) і з'явы прыроды маюць канатацыйна-цэннасную арыентацыю (*На досвітку ўсё прамяніцца, / Пад вечар цьмяніцца скепліва; ...Забьцьцё ў галлі / Цёмна гняздо звіло; Спыталася светла дасвецеце... / (...)/ І цёмна спыталася вецеце...; Палын і чарнобыль... / (...)/ Пясчанай каплічцы апошняга дня / Вы глуха атуліце плечы*). Як бачна,

у апошніх кантэкстах кампанентамі нестандартных спалучэнняў выступаюць прыслоўі, якія перадаюць дамінантны эмацыянальны фон лірычных радкоў і разам з тым маркіруюць традыцыйныя для народнай свядомасці апазіцыі «светлы – цёмны», «дабро – зло».

Калі персаніфікаваныя артэфакты Б. Пастарнака часта ляжаць у сферы дасягненняў гарадской цывілізацыі (пар.: *Колченого хромал телеграф...*), то для Р. Барадуліна «адна з дзеючых асоб» яго лірыкі – вёска [Астраух 2001, 24] – становіцца *акадэміяй жыцця і паэзіі*. Імкнучыся да эстэтызацыі сялянскага побыту, беларускі паэт стварае наступныя прыслоўныя спалучэнні: *Восілка спуджана бразне. / Ахопіць перапалох; Кляновым лістам, / кменам / Запах уладна хлеб; Чакала кошка Найда малака. / Вячэралі смачнейшым сенам яслі. / Цыбуля плакала асірацела...* – якія выразна перадаюць «паэтызацыю ранніх жыццёвых замалёвак, народна-побытавы каларыт хатняй настальгіі» [Астраух 2001, 95].

1.2. Праламленне навакольнага свету ў паэтычных тэкстах беларускага і рускага аўтараў ажыццяўляецца і пры стварэнні сінестэтычных і аксюмараных прыслоўных спалучэнняў. Наяўнасць такіх канструкцый у эстэтычных сістэмах Б. Пастарнака і Р. Барадуліна сведчыць пра віртуознае валоданне словам, смеласць і вытанчанасць мастацкага пісьма паэтаў.

Істотна пашырыць сферу ўспрыняцця навакольнага свету аўтарам дапамагаюць сінестэтычныя вобразы, якія з’яўляюцца вынікам міжпачуццёвых супастаўленняў. Так, адзін з інварыянтных матываў лірыкі Б. Пастарнака – «единство самого разного и далёкого» [Жолковский (а), online] – вербалізуюць нестандартныя прыслоўныя спалучэнні з наступных кантэкстаў: *Ещё пылиней и бесшабашней / Шумите, осыпайтесь, листья...* – дзе пры аб’яднанні дзеяслоўнай і прыслоўнай лексем ствараецца цэласны візуальна-гукавы вобраз; або: *А в саду, где из погребя, со льду, / Звёзды благоуханно разохались...* – неўзуальнае *благоуханно разохались* становіцца вынікам метафарычнага асацыятыўнага супастаўлення нюхальнай і аўдыяльнай прыкмет.

Р. Барадулін таксама імкнецца асэнсаваць жыццёвыя з’явы ў комплексе іх фізічных уласцівасцей. Для гэтага ён стварае канструкцыі, у якіх лексемы перадаюць: кінестэтычны (дзеяслоў) і візуальны (прыслоўе) складнікі вобразаў: *Залее ззялянела замша. / І хвартушок / Ледзь-ледзь намок;* гукавую (прыслоўе) і кінестэтычную (дзеяслоў) сэнсарныя мадальнасці: *Сівее ржэўе. Звонка стыне ток;* зрокавую (прыслоўе) і гукавую (дзеяслоў) прыкметы: *І ўсцешанаму воку / Святлей звініць прамень* і інш.

Сінестэтычныя метафары, выражаныя прыслоўнымі канструкцыямі, высвечваюць крэатыўнасць і глыбіню мыслення іх стваральнікаў і адпавядаюць патрабаванням мастацтва прадстаўляць успрыняцце свету не ў разрозненасці ўражанняў, а ў іх гарманічнай цэласнасці [Галеев, online]. Акцэнтаванне цеснай злучнасці вобразаў ажыццяўляецца пры аб'яднанні ў адно спалучэнне фанетычна блізкіх лексем, што характэрна як для Б. Пастарнака, так і для Р. Барадуліна: *пышней шумите, благоуханно разазхались; залее зеленыела, святлей звініць, крэжачацца смачна...* І разам з тым індывідуальна-аўтарскае мадэліраванне прыкмет адлюстроўвае арыгінальнасць і непрадбачанасць асацыяцый, унікальных у кожнага з паэтаў.

Як і сінестэзія, якая па-за межамі мастацтва падчас успрымаецца як бессэнсоўнае спалучэнне слоў [Галеев, online], а ксюмаранясе ў сабе зарад «дзёрзкай» метафарычнасці, бо нацэлены ён на парушэнне традыцыйных аксіялагічных мадэлей і заканамернасцей. Гэта абумоўлівае павышаную эстэтычную значнасць аксюмараных спалучэнняў, якія служаць індикатарамі цэннасных арыенціраў аўтара, «вымяраюць» «амплітуду смеласці» (Р. Барадулін) ці «дальность глазомера» (Б. Пастарнак) мастака слова.

Пабудаваныя на яўным лексіка-семантычным раздасаванні, аксюмараныя прыслоўныя спалучэнні пры іх нешматлікасці ў паэтычных тэкстах Б. Пастарнака і Р. Барадуліна⁴ адрозніваюцца асаблівай прыкметнасцю і запамінальнасцю. Не выпадкова такія канструкцыі аўтары часта ствараюць для асэнсавання ключавых канцэптуальных катэгорый.

Павышаная цікавасць Б. Пастарнака да феномену часу, імкненне паэта зафіксаваць з'явы ў незвычайным тэмпаральным ракурсе ўвасобіліся ў наступных аксюмараных спалучэннях: *Зима, и всё опять впервые* – або: *Гроза, моментальная навек*. У першым выпадку аксюмаран выкліканы сутыкненнем узаемна выключаючых сем 'паўтаральнасць' і 'навізна'. Аднак супрацьпастаўленне *опять* і *впервые* здымаецца пры змене ракурса тэмпаральнага ўспрыняцця ад лінейнага да цыклічнага часу. У выніку прыслоўнае спалучэнне перадае арганічнае зліццё ў жыццёвых праявах прывычнага з некранутым, рэгулярнага з незвычайным.

Антытэза па працягласці мізэрнай і бязмежнай часавых прыкмет ляжыць у аснове нестандартнага спалучэння *моментальная на-*

⁴ У прааналізаваным намі матэрыяле было выяўлена каля 10 такіх нестандартных прыслоўных спалучэнняў кожнага з аўтараў.

век. З яго дапамогай паэт не проста фіксуе, але ўвекавечвае з'яву, амаль прывідную ў сваёй маланкавай хуткасці, падкрэсліваючы тым самым, што зафіксаваны ў лірыцы момант мае ўсеагульнае значэнне, што ў гэтым моманце «заклучен, как в монаде, весь мир» [Левин 1998, 468].

Р. Барадулін, у якога аксюмаранныя прыслоўныя спалучэнні прадстаўлены некалькі шырэй, чым у Б. Пастарнака, таксама стварае іх для рэпрэзентацыі свайго светабачання праз апісанне навакольных рэалій, у прыватнасці, як і рускі паэт, вобразаў прыроды. Так, непаўторная пейзажная замалёўка: *На яблынях галкі азябла датлелі / У чорных праталках бяроз аралля* – узнікае з прычыны сутыкнення шэрагу дзеяслоўных і адвербіяльных сем: ‘нізкая тэмпература’ (*азябла*) – ‘высокая тэмпература’ (*датлелі*), акрамя таго, прыслоўе і дзеяслоў абазначаюць прыметы, якія звычайна ўжываюцца ў дачыненні да жывых і нежывых істот адпаведна. Змяняючы фізічныя характарыстыкі матэрыяльнага свету, парушаючы заканамерныя адпаведнасці паміж суб'ектамі і іх прыметамі, Р. Барадулін мадэлюе ўнікальную віртуальную прастору, маркерам якой і з'яўляецца нестандартнае спалучэнне. Яго дзеяслоўны кампанент (*датлелі*) служыць сродкам вобразнай намінацыі прыкметы, а прыслоўе *азябла* дапамагае расчытаць метафарычны код, закладзены аўтарам у паэтычныя радкі.

Аксюмаранныя прыслоўныя канструкцыі Р. Барадуліна спецыялізуюцца на выражэнні стану чалавека/прыроды ў кульмінацыйныя моманты. Для апісання эмацыянальна насычаных сітуацый часта служаць нестандартныя спалучэнні, пабудаваныя па мадэлі «дзеяслоў маўлення + прыслоўе з семай ‘без удзелу маўлення’»: *Маўчалі гучна мы / Ё збялеласці крухмалу, / Паззія турмы / Шырока ўсіх прымала* (1); *[Дзявочая] Крыўда нема зараве / Па далёкім жураве: / – Янка сее кавуны, / А я – журавіны...* (2); *Апуджаны певень галосіць нема* (3); *Чапляецца неба / за водарасці, карчы. / Нема / рыба крычыць...* (4); *Той роў / У неба / Нема / Роў, / Як горла жаху, / Ненажэрна* (5); *А жаўтароцікі-сланечнікі / Ад страху круглымі ратамі / Крычаць маўкліва...* (6).

Такія аксюмаранныя спалучэнні здольны вельмі каларытна перадаваць псіхалагічнае напружанне не толькі асоб (1–2 кантэксты), але і істот/прадметаў нежывой прыроды (3–6 кантэксты), як і чалавек схільных у аўтарскім праламленні да моцных перажыванняў. Пры гэтым дадзеныя спалучэнні захоўваюць семантычную арыентацыю на рэферэнты, якія пазбаўлены маўленчай здольнасці і, як след-

ства, афектыўны стан якіх суправаджаецца ненатуральнай бязгучнасцю яго выражэння⁵. Заклучаныя ў аксюмаранныя канструкцыі «маленькія драмы», прымечаныя паэтам, у шырокім кантэксце паэтычнага цэлага набываюць падчас трагічнае гучанне і патрабуюць глыбокага філасофскага асэнсавання (пар. верш *Анямелы роў*).

2. Некаторыя лексіка-семантычныя пераўтварэнні, якія ўзнікаюць пры нестандартнай сінтагматыцы, абумоўлены нехарактэрнай для ўзуса **сінтаксічнай функцыяй** прыслоўяў у кантэкстах Б. Пастарніка і Р. Барадуліна. Гэта выклікана сінтаксічным змяшчэннем (гіпалагай) – перабудовай структуры выказвання са змяненнем размяшчэння і/або якасці функцыянальна-сінтаксічных пазіцый (падрабязней аб гэтым гл. у: [Норман 1994, 183–186], [Ситарски 2001, 111–115]).

Нестандартная сінтаксічная арганізацыя выказвання мае вынікам не толькі стварэнне адметнай формы аўтарскага самавыражэння, але і актуалізацыю важных для паэтаў сэнсавых складнікаў лірычных радкоў, таму гіпалага з’яўляецца адным са сродкаў выражэння асобнага бачання свету [Манчинова 1999, 246].

Сінтаксічнае змяшчэнне ў рамках адвербіяльных канструкцый Б. Пастарніка і Р. Барадуліна звычайна назіраецца:

– па-першае, у выпадках марфалагічнай транспазіцыі⁶ (змянення ўзуальнага часцінамоўнага ўвасаблення пэўнага сэнсу): а) саміх прыслоўяў, калі замест стандартнага спосабу выражэння прыкметы/стану аўтар звяртаецца да нетыповага адвербіяльнага; б) слоў, да якіх прымыкаюць прыслоўі;

– па-другое, пры выкарыстанні прыслоўных лексем аднаго лексіка-граматычнага разраду ў значэнні іншага.

2.1. Незвычайныя прыслоўныя спалучэнні, узнікшыя ў выніку сінтаксічных зрухаў у структуры выказвання, арганічна ўпісваюцца ў дынамічную паэтычную прастору Б. Пастарніка. Па словах Ю.М. Лотмана, «такіе характэрыстыкі, как „быть субъектом”, „быть предикатом” или „быть атрибутом (субъекта или предиката)”, воспринимаются [автором] как принадлежащие языку, а не действительности.

⁵ Пар. выказванне А. М. Вольф: «Аффективные состояния могут сопровождать описания различных действий. Среди этих действий особенно часто встречается громкая речь...» [Вольф 2002, 240].

⁶ Падрабязней аб гэтым гл. у: Гак [1990].

Поэтому текст строится как сознательная замена одних, ожидаемых по законам бытового сознания, денотатов другими и параллельная взаимная подмена языковых функций» [Лотман 1999, 707].

Так, у спалучэннях Б. Пастарнака *улыбка **взажлѣб*** или *нечаянности **впоныхах*** змяняецца (адносна сінтагматыкі ўзуса) катэгорыяльны статус слоў, вызначэнню якіх служаць прыслоўі, у выніку апошнія аказваюцца ў прысубстантыўнай, а не ў характэрнай для іх прыдзеяслоўнай пазіцыі. Наступны кантэкст: *...Я написал бы восемь строк / О свойствах страсти. / О беззаконьях, о грехах, / Бегах, погонях, / Нечаяностях **впоныхах**, / Локтях, ладонях* – наглядна паказвае апраўданасць нестандартнага спалучэння: яно ўключае арганічна ўпісаны ў аднародны рад назоўнік і запатрабаванае прыслоўе, якое дзякуючы семе ‘дынамізм дзеяння’ карэліруе з кантэкстуальным акружэннем.

Граматычная трансфармацыя прыслоўнага спалучэння ў кантэксте: *...Я вспомню... / Художницы робкой, как сон, крутолобость, / С беззлой улыбкой, улыбкой **взажлѣб**, / Улыбкой, огромной и светлой, как глобус, / Художницы облик, улыбку и лоб* – прыводзіць да таго, што прыслоўе *взажлѣб*, якое звычайна атрыбуціруе дзеяслоў са значэннем абмежаванай ў часе працэсуальнай прыкметы (*пить, смеяться, рассказывать **взажлѣб***), пачынае вызначаць субстантыў, які ў дадзеным выпадку абазначае канстантную рысу чалавека (*улыбка*). Аб’яднанне ў нестандартным спалучэнні сэнсавых кампанентаў ‘высокая інтэнсіўнасць прыкметы’ (прыслоўе) і ‘пастаянная якасць’ (назоўнік) дазваляе мастаку слова рэльефна прадставіць характэрную партрэтную дэталі лірычнай гераніі.

2.2. Вельмі часта нестандартныя прыслоўныя канструкцыі з сінтаксічным змяшчэннем уключаюць якасныя і безасабова-прэдыкатыўныя прыслоўі на *-а*. Лексемы ўказаных структурна-семантычных разрадаў узаемадзейнічаюць, з аднаго боку, паміж сабой, а з другога, – з якаснымі прыметнікамі. Гэта абумоўлена іх цеснымі словаўтваральнымі сувязямі (сінхроннымі і дыяхроннымі)⁷, вынікам якіх з’яўляецца функцыянальная аманімія дадзеных лексем.

Пад **функцыянальнымі амонімамі** мы разумеем лексемы з агульным гукавым складам, якія адносяцца да розных часцін мовы або розных лексіка-граматычных разрадаў адной часціны мовы і ад-

⁷ Тут мы не закранаем, скажам, праблемы генезісу безасабова-прэдыкатыўных прыслоўяў як класа слоў.

розніваюцца сінтаксічнай функцыяй у сказе. Пры непадобнасці сваіх катэгарыяльных значэнняў функцыянальныя амонімы ў цэлым характарызуюцца лексічнай аднароднасцю: іх семантычныя структуры, як правіла, уключаюць агульныя семы. І разам з тым істотнай прыметай функцыянальных амонімаў з'яўляецца розніца ў іх спалучальнасці [Бабайцева 2000, 193–215].

Такі комплекс семантыка-граматычных уласцівасцей дазваляе дадзеным лексемам балансаваць на мяжы падабенстваў і адрозненняў і тым самым забяспечвае выразны патэнцыял прыслоўяў у паэтычным маўленні.

Актыўнасць стварэння нестандартных спалучэнняў, якія ўключаюць якасныя і безасабова-прэдыкатыўныя прыслоўі на *-а* (рус. *-о*) і пабудаваны на сінтаксічным змяшчэнні, у беларускага і рускага паэтаў адрозніваецца. Гэта ў многім абумоўлена колькаснай нераўнавагай дадзеных прыслоўяў у паэтычных сістэмах аўтараў: у Б. Пастарнака яны налічваюць каля 35% ад усіх адвэрбіяльных лексем, а ў Р. Барадуліна – амаль 60%. Нестандартныя спалучэнні, кампанентамі якіх з'яўляюцца прыслоўі дадзеных структурна-семантычных разрадаў, складаюць у Р. Барадуліна больш за 80% вылучаных намі неўзуальных адвэрбіяльных канструкцый, а ў Б. Пастарнака – толькі каля 50% ад усіх нестандартных спалучэнняў.

Асабліва пашыраным у абодвух паэтаў выступае такі тып сінтаксічнага змяшчэння, пры якім адбываецца субстытуцыя ўзуальнага ад'ектыўнага спосабу выражэння прыметы нестандартным адвэрбіяльным: *Как цупло / Нахохмлась стужа!* (1); *И Чайковский на афише / Патетично, как и вас, / Может потрясти...* (2); *С каждой годовщиной всё махровой / Тугой задаток розы будет известь...* / (...) / *Всё встрёпаннее, всё многолепестней / Ложится будут первого числа / Живые нравы, навыки и песни...* (3); *Как празден дух прошедшего без сна / Такую ночь! Как голубо пылает / Фитиль в мозгу! (4); *... Чем обстрел дымил багровее, / Тем равнодушнее к осколкам... / Работали мы...* (5) – кантэксты Б. Пастарнака; у паэтычных тэкстах Р. Барадуліна: *Праз небыццё, / Вякоў равы / Трава / Праб'еца вастракрыла...* (1); *Па-ката дах апусціў плячо; ...Гудок / Бязьбыць з-за паварота, / А месяца лядок / Смяецца жаўтарота (2); *...Мора языком ад пяску казытлівым / бераг ліжа, жмурачыся / белаброва (3); Блакітна дрыжыць бліскавіцы кроіва; Там плот / Кожным моцным калом / Смяецца сабе рэдказуба...* (4); *Гранаты ляжаць сцежалела, барвяна, / Нібы капшукі, што грашыма напханы (5).***

Як вядома, вобразная атрыбуцыя суб'екта або прэдыката павышае іх значнасць у структуры выказвання. З гэтай прычыны пры сінтаксічным змяшчэнні адбываецца пераарыентацыя сэнсавага фокуса: акцэнт пераносіцца з імені, якое з'яўляецца перш за ўсё ідэнтыфікуючым знакам і мае «быццё ў прасторы», на дзеяслоў, які «мысліцца ў часе» [Кубрякова 1978, 101]. Адпаведна пры выкарыстанні прыслоўяў замест прыметнікаў актуалізуюцца не прадметна-прасторавыя і абгульнена-характарызуючыя прыметы, а іх сітуацыйнае ўвасабленне праз канкрэтныя дзеянні/пэўны стан. Пар.: *щуплая стужа* – **щупло** *нахохлилась*; *патетичный Чайковский* – **патетично** *может потрясти*; *задаток розы всё махровой* – **всё махровой** *цветь*; *голубое пламя* – **голубо́** *пылает* і г.д.; *вастракрылая трава* – **праб'еца вастракрыла**; *пакаты дах* – **паката** *апусціў плячо*; *жаўтароты лядок месяца* – **смяецца жаўтарота**; *белабровое мора* – **жмурыцца белаброва** і г.д.

З дапамогай сінтаксічнага змяшчэння ажыццяўляецца метанімічны перанос «пастаяннае, статычнае, абстрактнае → пераменнае, дынамічнае, мімалётнае, канкрэтнае», у выніку якога паэтычныя вобразы Б. Пастарнака і Р. Барадуліна набываюць імпрэсіяністычную гнуткасць і рухомасць.

Міжчасцінамоўныя (ад'ектыўна-адвербіяльныя) сувязі прадстаўлены і кантэкстамі, у якіх прыслоўныя лексемны набываюць неўласцівае для іх статуальнае значэнне і ўжываюцца ў нетыповай прэдыкатыўнай функцыі. Такі тып сінтаксічнага змяшчэння сустракаецца значна радзей за папярэдні, напрыклад, у наступных кантэкстах Р. Барадуліна: *Мне нясмела прыходзіць сюды. / Ажываюць ласкава сляды; Як пасылала ў свет мяне, / Настрой, відаць, някепскі вечнасць мела. / І мне ў жыцці было куляцца смела...; Зіме ў лясак і на палях яшчэ шырока...*

Як заўважаюць Т.У. Булыгіна і А.Дз. Шмялёў, «стан», у адрозненне ад «уласцівасці», – квантыфікуемая з'ява, бо характарызуецца актуальнасцю, часовай лакалізаванасцю і «эпізадычнасцю» (гл. главу III «Состояния» *как особый класс явлений* у: [Булыгина, Шмелев 1997]). А.У. Цымерлінг адзначае і релятывізаванасць стану, перадаваемага безасабова-прэдыкатыўнымі прыслоўямі: стан аднаго суб'екта можа не супадаць са станам другога [Циммерлинг 2003].

У прыведзеных кантэкстах Р. Барадуліна адносна пастаянныя якасці (*смелы, нясмелы і шырокі*), якія асацыіруюцца з цвёрдым наборам носьбітаў прыкмет, перадаюцца не ад'ектыўнымі, а статуальнымі адвербіяльнымі лексэмамі. Такія неўзуальныя прыслоўі акумуляруюць

у сабе адначасова два катэгарыяльныя значэнні, ствараючы мігценне эенсаў паэтычных радкоў.

Пашыраючы кола моўных безасабова-прэдыкатыўных прыслоўяў камунікатыўна запатрабаванымі індывідуальна-аўтарскімі, паэт фіксуе псіхалагічную зменлівасць лірычнага героя, чуйнасць яго эмацыянальнага свету перад знешнімі абставінамі. Пераасэнсаванне пастаянных і сітуацыйных прымет пры апісанні прыроды дазваляе мастаку слова стварыць запамінальны жывапісны пейзаж, у якім празрыста перададзена ідэя бягучага часу.

У паэтычных кантэкстах Р. Барадуліна сустракаецца і нестандартная сінтагматыка прыслоўяў, якія ўжываюцца ў значэнні іншага лексіка-граматычнага разраду. У такіх выпадках адно прыслоўе кантамінуе семантыку і сінтагматычныя ўласцівасці двух адвербіяльных лексем і, такім чынам, праяўляе сінкрэтызм.

Прыклад ужывання прыслоўяў з першасным значэннем стану ў якасці дзеяслоўных атрыбутаў прадстаўлены ў наступных паэтычных радках Р. Барадуліна: *Млосна кракае качка, / Млосна пахне мядовік*. У аўтарскім кантэксте характэрная для прыслоўя прэдыкатыўная функцыя замяняецца на другасную акалічнасную. (Параўнаем: тыповы спосаб выражэння стану гэтай лексемай: *У труме млосна, быў пашчы кратэра...*; *Млосна ад малін у расцяробах*). Нестандартныя спалучэнні ўзнікаюць у выніку кантамінацыі некалькіх рознаструктурных (асабовай і безасабовай) прэдыкатыўных адзінак: *Млосна кракае качка – Качка кракае і Мне млосна; Млосна пахне мядовік – Мядовік пахне і Мне млосна*. З дапамогай нестандартных прыслоўных канструкцый аўтарская думка перадаецца ў канцэнтраваным выглядзе, і гэта забяспечвае кампрэсію лірычных радкоў. Больш таго, адмова ад тыповых безасабовых канструкцый дазваляе паэту, з аднаго боку, падкрэсліць цесную ўзаемаабумоўленасць стану і дзеяння-каўзатара, якія зыходзяць ад розных суб'ектаў, з другога – ў пэўнай ступені прыглушыць суб'ектывізм светаадчування лірычнага героя. Так, у выніку недакладнай вызначанасці і дыфузнасці стану суб'екта(-ў) ствараецца ўражанне судакранання псіхалагічнага настрою асобы да дамінуючага «эмацыянальнага» каларыту навакольнага свету, акцэнтуюцца непарыўнае адзінства чалавека і прыроды.

3. Схільнасць кожнага з паэтаў да выкарыстання прыслоўяў розных марфалагічных тыпаў напрамую адбіваецца на характары

нестандартнай сінтагматыкі, задае пэўныя «стылістычныя матывы» (паняцце А.К. Жалкоўскага) мастакоў слова.

Як было паказана вышэй, Р. Барадулін часта стварае індывідуальна-аўтарскія канструкцыі з прыслоўямі на *-а*, якія складаюць найбольш пашыраны ў беларускай мове структурны разрад ад'ектыўных лексем. З гэтай прычыны многія нестандартныя канструкцыі паэта захоўваюць знешнюю ўзуальнасць, але іх навізна ляжыць у семантычнай сферы: з іх дапамогай экспліцыруюцца яскравыя вобразныя супастаўленні і нечаканыя аўтарскія асацыяцыі.

Такія нестандартныя спалучэнні, з аднаго боку, у поўнай меры адпавядаюць ладу беларускай мовы, яе традыцыйнай меладычнасці і спеўнасці, а з другога – гарманізуюць з лірычнай дамінантай паэтычных тэкстаў Р. Барадуліна. Невыпадкова нестандартная сінтагматыка паэта ў асноўным пазбаўлена рэзкіх, вычварных фарбаў і стварае танальнасць разважліва-мройлівай манеры пісьма. Параўнаем, напрыклад, паэтычны кантэкст: *Завеі знясіленай / млявы лёт. / Ахрыплае рэха / прасторы не мае. / Застогне ў адчай / на возеры лёд, / Заные ад холаду / ціша нямая. / (...) / След палазні / прыцярушана коўзкі. / Далёкія зоры / слухае бор, / Аглухлы і чуйны – дзе нестандартнае спалучэнне выдатна ўпісваецца ў цэласную славесную замалёўку, гармонія якой караніцца ў прыкметнай затушаванасці дзеяння і спакойнай прыглушанасці «нот», таноў і адчуванняў лірычнага героя.*

Для выражэння свайго захаплення характэрам быцця Б. Пастарнак выкарыстоўвае іншыя моўныя сродкі. Адносная нешматлікасць у яго мастацкай сістэме характэрных для Р. Барадуліна якасных і безасабова-прэдыкатыўных прыслоўяў на *-а* пакрываецца распаўсюджанасцю адвербіяльных лексем, утвораных (у т.л. гістарычна) па наступных марфалагічных мадэлях:

- *в-* + нулявы суфікс ад імені: *всклянь, вслуа;*
- *в-* + нулявы суфікс ад дзеяслова: *вскользь, вскачъ, взахлѣб, вдогад;*
- *в-* + *-у* ад субстантыва дзеяслоўнага паходжання: *впрыпрыжку;*
- *в-про-* + нулявы суфікс ад дзеяслова: *впроголодь;*
- *до-* + *-у* ад імені: *до упаду;*
- *на-* + нулявы суфікс ад імені: *навек;*
- *на-* + нулявы суфікс ад дзеяслова: *наперечѣт, наугад;*
- *на-вз-* + нулявы суфікс ад дзеяслова: *навзрыд;*
- *на-* + *-о* ад прыметніка: *насыто;*
- *не-в-* + нулявы суфікс ад імені дзеяслоўнага паходжання: *невтерпѣж;*

- с- + -у ад субстантыва: *с размаху, с наскоку*⁸;
- ад назоўніка ў форме творнага склону: *бегом, оптом, рысью, трусцой, нахрапом* і інш.

Выкарыстоўваючы ў якасці кампанентаў нестандартных спалучэнняў лексемы ўказанай марфалагічнай структуры, рускі паэт надае вершу парывістасць, пругкасць і энергічнасць. Параўнаем шырокавядомыя радкі: *Февраль. Достать чернил и плакать! / Писать о феврале навзрыд...* – або: *И гул, и польханье / Окаченной луной, как из лохани, / Пучины. Шум и чад и шторм вчасос. / Светло как днём.* Так, нават у знешняй форме індывідуальна-аўтарскіх спалучэнняў уваабляецца сэнсавае ядро лірыкі Б. Пастарнака, вызначанае А.К. Жалкоўскім як тэма «великолепия, ослепительной яркости и интенсивности существования» [Жолковский (б), online].

Свежасць і кідкасць нестандартнай сінтагматыкі Б. Пастарнака для адлюстравання непаўторнасці ўражанняў яго лірычнага героя ў большай ступені забяспечваецца і рэдкасцю, «высканнасцю» [Жолковский (б), online] некаторых прыслоўных лексем паэта: *Снуй шелкопрядом тутовым / И бейся об окно. / Окутывай, опутывай, / Ещё не всклянь⁹ темно!* («Дождь»); *Мне страшно этого субъекта, / Но одному ему [напеву] вдогад...; Как плотолобив / Простор на севере зловецем. / Он солнцем давится вгалот / И тащит эту ношу по мху.* Семантычна ёмістыя, фанетычна гучныя і стылістычна маркіраваныя, такія прыслоўі надаюць асаблівую смеласць нестандартнай сінтагматыцы Б. Пастарнака, з апорай на якую безпамылкова ідэнтыфікуецца імя стваральніка паэтычных радкоў.

Колькасная нешматлікасць прыслоўяў сярод самастойных часцін мовы прыводзіць да адносна нешырокай распаўсюджанасці з'яў уласна адвербіяльнай нестандартнай сінтагматыкі. Аднак такая заканамернасць мае і адваротны бок: выпадкі стварэння неўзуальных прыслоўных канструкцый пры іх тэарэтычна невысокай частотнасці з'яўляюцца асабліва паказальнымі, па-першае, для характарыстыкі творчай манеры мастака слова і, па-другое, для вызначэння тэкста- і стылеўтваральнага патэнцыялу самой часціны мовы.

Праведзенае намі даследаванне паказала, што семантычнае багацце прыслоўяў і шматвектарнасць іх сінтаксічных сувязей забяспечваюць Б. Пастарнаку і Р. Барадуліну шырокія магчымасці для

⁸ *До упаду, с размаху, с наскоку* і падобныя можна разглядаць як склонава-прыназоўнікавыя формы імёнаў у значэнні прыслоўяў.

⁹ *Всклянь* – 'вровень с краями' (заўвага Б. Пастернака).

стварэння нестандартных спалучэнняў, у якіх выразна праяўляюцца цэнтральныя тэмы і матывы лірыкі паэтаў, іх стылістычныя прыярытэты. Неўзуальныя спалучэнні прыслоўяў дазваляюць устанавіць тоеснае і адметнае як у канцэптуальнай скіраванасці паэтычных сістэм беларускага і рускага аўтараў, так і ў форме мастацкага самавыражэння.

Кропкамі збліжэння двух паэтаў стала жывапісная метафарычнасць іх лірыкі, пільная ўвага творцаў да самых разнастайных праяў навакольнага жыцця – ад узнёслых вобразаў прыроды да простых побытавых дэталей. Пры гэтым і Б. Пастарнак, і Р. Барадулін імкнуцца акумуляраваць у нестандартных спалучэннях «згусткі» эмоцый і ўражанняў, падкрэсліць комплекснаць чалавечага ўспрыняцця свету і высветліць супярэчлівасць агульнапрынятых заканамернасцей, прапанаваўшы як альтэрнатыву сваю мадэль рэчаіснасці.

Разам з тым індывідуальна-аўтарскія спалучэнні яскрава дэманструюць, як сходныя тэмы і матывы па-рознаму ўвасабляюцца ў творчасці паэтаў. І Б. Пастарнак, і Р. Барадулін з дапамогай нестандартных сінтагматычных сувязей лексем фіксуюць і асэнсоўваюць найбольш важныя для іх жыццёвыя з’явы, кола якіх залежыць ад унікальнага псіхалагічнага вопыту, спецыфікі акружэння аўтараў, пэўных літаратурных уплываў. Супастаўленне мастацкіх сістэм паэтаў на ўзроўні нестандартнай сінтагматыкі прыслоўяў дае магчымасць яскравей адцяніць большую метафарычную і стылістычную смеласць лірыкі Б. Пастарнака і адносную стрыманасць манеры Р. Барадуліна, які, аднак, у некаторых спалучэннях дэманструе «яршысты нораў» свайго паэтычнага радка.

Эстэтычна-цэннасныя арыенціры, якімі кіруюцца лірыкі пры стварэнні неўзуальных прыслоўных канструкцый, прадвызначаны і сістэмамі беларускай і рускай моў. Так, паэтычная стыхія *шалёнага Пастарнака, Салаўя-разбойніка словагаю* (Р. Барадулін) рэалізуе патэнцыяльныя магчымасці рускай мовы; у той жа час *радкі найзрыдзь* патрабуюць адаптацыі да ладу беларускай мовы, менавіта таму Р. Барадулін, *Перакладаючы Барыса Пастарнака*, піша: *Я Паэту ціха прапаную*¹⁰ / *Беларускай мовай гаварыць*.

¹⁰ Вылучана намі – В. Г.

Літаратура

- Аругюнова Н.Д., 1987, *Аномаліі і норма (К праблеме языковой «картины мира»)*, „Вопросы языкознания”, № 3, с. 3–19.
- Астраух А.Э., 2001, *Рыгор Барадулін і сучасная беларуская лірыка*, Гродна.
- Бабайцева В.В., 2000, *Явления переходности в грамматике русского языка*, Москва.
- Барадулін Р., 1996–1999, *Збор твораў, у 5 т.*, т. 1–3, Мінск.
- Барыкин А.В., *Лирика Б. Л. Пастернака 1910–1920 годов: «Онтологическая» поэтика метафоры*, [online], <http://www.dissercat.com/content/lirika-b-l-pasternaka-1910-1920-godov-ontologicheskaya-poetika-metafory>. [10.09.2014].
- Булыгина Т.В., Шмелев А.Д., 1997, *Языковая концептуализация мира (на материале русской грамматики)*, Москва.
- Вольф Е.М., 2002, *Функциональная семантика оценки*, Москва.
- Гак В.Г., 1990, *Транспозиция*, [у]: *Лингвистический энциклопедический словарь*, Москва, с. 519.
- Галеев Б.М., *Синестезия в мире метафор*, [online], http://synesthesia.prometheus.kai.ru/sinmet_r.htm#17. [01.09.2014].
- Жолковский А.К. (а), *Инварианты и структура поэтического текста: Пастернак*, [online], <http://www-bcf.usc.edu/~alikh/rus/ess/bib12.htm>. [02.02.2014].
- Жолковский А.К. (б), *«Обстоятельства великолетия»: об одной пастернаковской части речи*, [online], <http://www-bcf.usc.edu/~alikh/rus/ess/bib36.htm>. [05.03.2014].
- Жолковский А.К. (в), *Поэтика Пастернака*, [online], <https://dornsife.usc.edu/alikh/rus/ess/bib56.html>. [04.03.2014].
- Казарин Ю.В., 2001, *Поэтический текст как уникальная функционально-эстетическая система*, автореф. дис. ... канд. филол. наук, Екатеринбург.
- Кубрякова Е.С., 1978, *Части речи в ономаσιологическом освещении*, Москва.
- Левин Ю.И., 1998, *Лирика с коммуникативной точки зрения* [у]: *Избранные труды: Поэтика. Семантика*, Москва, с. 464–480.
- Лотман Ю.М., 1996, *Стихотворения раннего Пастернака. Некоторые вопросы структурного изучения текста*, [у]: *О поэтах и поэзии: Анализ поэтического текста*, Санкт-Петербург, с. 688–717.
- Манчинова Н.В., 1999, *Стереотипность и творческий характер деривации гиппалаги в поэтическом тексте*, [у]: *Стереотипность и творчество в тексте*, Пермь, с. 236–252.
- Норман Б.Ю., 1994, *Грамматика говорящего*, Санкт-Петербург.
- Пастернак Б.Л., 1989, *Собрание сочинений: в 5 т.*, т. 1–3, Москва.
- Рагойша В.П., 2004, *Паэтычны слоўнік*, Мінск.

- Седакова О., «*Вакансия поэта*»: к поэтологии Пастернака, [online], http://www.niworld.ru/poezia/sedakova/paster_r/paster_r.htm. [05.02.2014].
- Ситарски А., 2001, *Структура и функционирование наречий в русском языке новейшего времени*, Розпай.
- Циммерлинг А.В., 2003, *Предикативы и качественные наречия: классы слов и направления деривации*, [у]: *Русистика на пороге XXI века: проблемы и перспективы*, Москва, с. 54–59.
- Шестакова Э.Г., 2009, *Оксюморон как категория поэтики (на материале русской поэзии XIX – первой трети XX веков)*, Донецк.

NON-STANDARD ADVERBIAL SYNTAGMATICS
AS COMPONENT OF AUTHOR'S IDIOSTYLE
(BASED ON BELARUSIAN AND RUSSIAN POETIC TEXTS)

S U M M A R Y

The article is devoted to non-standard syntagmatics in B. Pasternak's and R. Baradulin's lyrics. Lexico-semantic and grammatical reasons which cause non-usual adverbial constructions in the lyrics of the poets are defined. It is found out that authors have tendency to use adverbs of different morphological types in poetic texts, and it influences specifics of non-standard adverbial combinations.

The special attention is paid to the aesthetic value of non-standard adverbial combinations in B. Pasternak's and R. Baradulin's lyrics. It is shown that key themes and motives of poet's creativity are reflected in such syntactic constructions. Unusual syntagmatics of adverbs marks unicity of poetic system of authors who strives to rethink traditional ideas of the world. Individual author's metaphorical combinations of adverbs focus reality pictures changed by creative sense of the poet and fix surprising similarity of phenomena and signs. Besides individual style manner of Belarusian and Russian poets is fully manifested by non-usual adverbial constructions.

Similar and distinctive features of B. Pasternak's and R. Baradulin's lyrics come to light on the material of non-standard syntagmatics.

Виктория Голубева e-mail: golybka377@mail.ru